

álláspontok fogalmazódnak meg. Minthogy ezeket nyomon követni képtelenek, az információk felvétele egyre több zavart okozhat gondolkodásukban és tevékenységükben. Ezért szükséges hangsúlyoznunk, hogy a pálya további fejlődése szempontjából mindennél fontosabb, hogy minél több elméletileg megalapozott, de a gyakorlat számára *integráló munka* jelenjék meg, amelyik pl. már nem csak a pszichológia vagy a szociológia oldaláról közelíti meg az osztályfőnök tevékenységét, hanem a rész tudományok összegezésével foglalkozik: a személyiség fejlesztésével, az értékeléssel, a közösség alakításával stb. Meg kell teremteni a pedagógus számára a *differentiálódás és az integrálódás egységét*. Specializálódják érdeklődése, integrálódják hivatása szerint.

A másik fontos feladatunk, hogy megteremtsük a pálya számára az *irányítás és az önállóság dinamikus egyensúlyát*. Gyakorlatilag ez azt jelenti, hogy az országos közoktatáspolitikai egység, az erre épülő helyi *nevelőtestületi egység* az ifjúság nevelésében teremtsen meg az egységes pedagógiai hatások rendszerét, ugyanakkor biztosítsa a megvalósításban, aprólékos előírások nélkül, az alkotó pedagógus személyiség önállóságát, szuverénitását. Napjainkban ezt a tendenciát erősíti a decentralizálás, a helyi vezetés önállóságának és felelősségének növekedése. A pedagógus kellektívákön múlik, hogy ez valóban célját, a *pedagógia színvonalának emelését szolgálja*, és ne a hibákat vigye közelebb az „áldozatokhoz”.

SZÉP feladat egy egész életet az ifjúság nevelésének szentelni. Történelmi változások közepette nem is könnyű. Mindannyiunk közös érdeke, hogy pályánk elfoglalja méltó helyét, és legjobb pedagógusainkat íróinkkal, művészeinkkel, sportolóinkkal emlegessük egy sorban. Megérdemlik, mert a szocializmus építésének egyik legnehezebb terepén kell helyüket megállniuk.

GULÁCSY ÉVA
Szeged, Tanárképző Főiskola

A megelőzés pszichológiai „háttérének” néhány kérdése a gyermek- és ifjúságvédelemben

Közel két évezrede már, hogy felhangzott DEMICUS JUNIUS JUVENALIS római költő figyelmeztetése:

„Adassék a legnagyobb tisztesség a gyermekeknek.” Mégis a „gyermekbántalmazás” jelenségének történeti áttekintése — melynek ismertetésére itt nem vállalkozhatunk — azt bizonyítja, hogy szinte az emberiséggel egyidős. A gyermekkor századokon át szükséges rossznak tartották, amelyből kemény fegyelmezés, szigorú fenytés, gyermekbántalmazás következett. Gyakori volt a gyermekelhagyás, a gyermekkitétel, a gyermekölés, nagyfokú volt a gyermekhalandóság.

Az antiszociális emberi magatartás, sőt a gyermeki agresszivitás, a fiataalkori bűnözés a légrégebbi időktől fogva súlyos problémája az emberiségnek. Vizsgálatok tömege foglalkozik a gyermeki „vétkekkel” elsősorban, és csak alig néhány azokkal, amelyeket a gyermekek sérelmére követtek, ill. követnek el. Nehezíti a tudományos kutatásokat e téren, hogy a szűk körben elkövetett „bántalmazások” kevésbé tudódnak ki.

Az embereknek még a középkorban sem volt kellő érzékük a gyermekkor iránt, még a szókinsz, az öltözködés sem differentiálta a gyermekkor különböző

időszakait. (PHILIPPE ARIES, 1971.) Alapvető változás a XVIII. sz. végétől, pontosabban a XIX. században következett be, rohamosan terjedt az új szemlélet. „PESTALOZZI a modern gyermekvédelem megalapítója”: első volt, aki tudatosan az elárvult, elhagyott, züllött, nyomorgó gyermekeket fogadta fel tanítványainak. MAKARENKÓ, „az új ember kovácsa” feltűnéséig szinte páratlan gyermekportrék sora jelzi az „intuitív, tisztán humánumon nyugvó gyógyító nevelésének” eredményeit. M. R. WALCH bemutatja PESTALOZZIT, mint „pszichológus”-t, mint „gyermekpszichológus”-t. (M. R. WALCH, 1952.) EBY és ARROWOOD adták neki először azt a jelzőt, hogy „első nevelő volt, aki a gyermek fejlődésének tapasztalatait elméletbe foglalta”. Ennek bizonyítására szolgál DENNIS „A gyermekpszichológia kezdeteinek története” című áttekintése, amelyben a gyermeknevelés egyik első forrását PESTALOZZITÓL származtatja.

PESTALOZZI elsőként dolgozta ki a megelőzés feladatait, amelyek között számos időszerű megállapítás található. Jelen keretek között csak a gyermekek védelmét szolgáló tevékenységének legfontosabb tételét emelhetjük ki: „a megelőző-büntető-javító nevelés” alkalmazása az okok ismeretében. Véleménye szerint egyetlen gyermek sem válik olyanná, mint amilyenné lehetne. Akik gondozzák, nevelik, nem tekintik szívügyüknek a szeretet fejlesztését benne, valamint az intenzív intellektuális tevékenységet, amelyek harmonikusan fejleszthetők a növekedésével együtt. A „Szemlélet és tapasztalat” című művében elemzi az otthoni nevelés sikerét ott, ahol a szeretet, vagyis a „szeretetre való képesség” megvan. Azt vallja, hogy az a gyermek, akivel naponként, óránként kedvesen, szülői szeretetből eredő gondoskodással törődnek, olyan környezetben él, amely ragaszkodásra neveli, segíti, és a benne felkeltett szeretet aktivitásra fogja készíteni. Amint egyre függetlenebbé válik szüleitől, és kevésbé lesz rájuk utalva, a szeretete és aktivitása arra fogja készíteni, hogy spontánul szolgálja azokat, akik korábban nevelték. Hangsúlyozza, hogy a kapcsolatok intimitási foka meghatározó jellegű a gyermek nevelésében, mivel úgy hitte, hogy a gyermek kapcsolata a közvetlen környezetében levő dolgokkal, mintegy erőforrása a rajta kívülálló dolgokkal történő foglalkozásnak. (Pl.: az „apaság gyakorlatának” a megmagyarázása.) Felhívja a szülőket arra, hogy szeressék a gyermekeiket, ez legyen a céljuk. Vallja, hogy elsősorban a szülőknek a feladata, hogy a gyermekeik ne féljenek tőlük... és mindenképpen a család feladata segíteni a bajba jutottakon. (M. R. WALCH, 1952.)

WILFRIED HENNING-nél (1958) újra előtérbe kerül a „nagy génius” — előd tanítása a „tevékeny szeretetre való nevelés”-ről. A szeretet és szeretetvágy jelenségeinél rámutat azoknak Én-es vonatkozásaira, és elhatárolja azokat a tevékeny szeretetre való képességtől, amelyben az ösztönzések feletti uralomnak fontos szerepe van. IDA FRYE (1958) rámutat arra, hogy az „emócionálisan kallódó gyermekek nevelési nehézségei”-nek a megoldásához, az ilyen gyermekek befolyásolása a vitális érzelmi szférában kell, hogy kezdődjék, és alkalmazkodni kell pillanatnyi felfogásukhoz, a magatartásukat meghatározó szükségletekhez.

A megelőzés pszichológiai „háttérének” szerves része az emberi szükségletek ismerete és kielégítésük.

Az ember lelki igényeiről

James R. ANGELL (1970) egyik cikkében felveti, hogy „Milyen lelki igényei vannak az embernek?”

Szerinte az emberiség legfontosabb problémájává a motiváció vált, amely az alapvető szükségleteken alapul. Sok kívánságunk lehet; de szükségleteink kisszá-

múak, és elég könnyű behatárolni ezeket. A legfontosabb szükségletek közül ezúttal megemlítjük a szomatikus és pszichikai – társadalmi vonatkozásúakat.

Pszichológiai szükségleteink:

1. Szeretet – szükséglet;
2. A környezethez való sikeres alkalmazkodás szükséglete;
3. A valakihez – valahová tartozás szükséglete;
4. A valahová elkötelezettség, a cél szükséglete;
5. Változatosság szükséglete;
6. Biztonságérzet – szükséglet.

ABRAHAM MASLOW kutatásai kiderítették, hogy a szükségletek hierarchikusak. A szomatikusaknak elsőbbségük van a pszichikaiakkal szemben. Viszont a pszichikaiak kielégítése újabb, magasabb társadalmi igényekhez és lehetőségekhez vezet.

Gyakran hallhatjuk, hogy a gyermekeknek szeretetre van szükségük (szeretet-szükséglet). Kiemelten érvényes ez napjainkban a gyermek- és ifjúságvédelemben, a megelőző tevékenységben. (VECZKÓ J., 1965.) Közös gondunk, hogy a gyerekek, fiatalok – különösen a gyermekotthonokban, nevelőintézetekben – szeretetre várnak. Kiderült, az elmúlt évtizedek társadalomlélektani kutatásai felhívták a figyelmet arra, hogy az antiszociális serdülők s a bűnöző felnőttek között feltűnően sok az olyan ember, aki gyermekkorában anya nélkül vagy anyai szeretet nélkül nevelkedett.

A szeretet az ember első pszichológiai szükséglete, alapvető lelki igénye. De napjainkban sincs még megfelelően biztosítva. Ezt mutatja például az a tény, hogy az állami gondozott fiatalok kikerülve a „zárt” közösségekből az átlagosnál nehezebben illeszkednek be a felnőttek világába, érzékenyebben reagálnak a negatív hatásokra, sérülékenyebb az életfelfogásuk. (SZABÓ F., 1972.)

Az embert „társadalmi lényé” nevelő szocializációs folyamat már a csecsemőkorban kezdődik és túlnyomó részben a gyermek- és fiatalkorban zajlik le. Ha nem megfelelő a szocializációs hatásrendszer – a család, az iskola, a különböző nevelőintézmények szerepe –, ha nem tanul meg alkalmazkodni, bizonyos szerepeket elvégezni, aktívan közreműködni csoportokban, elviselni a rivalitásokat és frusztrációkat, ha nem képes az értékek elfogadására és „interiorizálására”, a társadalomról alkotott pozitív kép kiformálására, kifejlődnek a bűnöző gyermekek, ifjak, felnőttek. (R. MUCCHIELLI, 1965.)

*Az alkalmazkodás kialakulásának néhány fiziológiai vonatkozása
a megelőzés során*

GYÖRGY JÚLIA (1972) az antiszociális állapot kialakulási folyamat két szakaszra bontja: 1. a mechanizmusára, valamint 2. az állapot belső dinamikájára és a személyiség struktúrájában felismerhető fejlődési rendellenességekre.

Az antiszociális állapot mechanizmusának, ill. az antiszociális irányú fejlődéstorzulás kialakulásának hátterében biológiai, fiziológiai és pszichikai okok találhatók; döntőek a pszichoszociális okok. A tragikus pszichés történések a gyermek életében folyamatosan, láncreakcióban maguk után vonják a káros strukturális elváltozásokat, amelyekkel az antiszociális személyiségnél találkozunk.

MARKOSZJAN, A. A. (1971) a rohamos fejlődésnek indult életkori fiziológia fő kutatási területeinek számbavételével alátámasztja azt a tényt, hogy elegendő

anyag gyűlt össze a gyermeki fejlődés marxista biológiájának kialakulásához; hangsúlyozza, hogy ennek a tudományagnak ki kell egészülnie az egészséges ember genetikájával. Ugyanis ezt az általános és az orvosi genetikához képest eddig elhanyagolták.

A szerző számos gyakorlati feladatot sorol fel az életkori fiziológiában. Ezek között, témánk szempontjából fontos a gyermekek és serdülők funkcionális lehetőségeinek vizsgálata —, főleg az elfáradás, a megterhelés vizsgálata, a monoton munkavégzés sajátosságainak tudományos kutatásai, megállapításai. (Geréb, 1972.) MARKOSZJAN a „nagyszabású migrációról” írva külön pontban említi, hogy meg kell könnyíteni a gyermeki szervezet beilleszkedését a változott körülmények közé. Ez szorosan összefügg az életkori fiziológia tanításának szükségességével. A szovjet pedagógiai főiskolák első évfolyamain 1970/71. óta bevezették az életkori fiziológia tanítását. Tárnya: a szervezet fiziológiai funkcióinak keletkezése és fejlődésének törvényszerűségei a megtermékenyüléstől a haláláig, a funkciók sajátosságai a különböző életkorokban és a különböző életkorok között.

Ez a gyakorlat a pedagógusképzés színvonalának jelentős emelését szolgálja, amely a gyermek- és ifjúságvédelmi munka terén is halaszthatatlan követelmény világszerte. (KLEINSCHMIDT, 6., 1971.)

Sokat vitatott kérdés — az adottság és környezet hatásának vizsgálata során —, hogy vajon az átöröklött tulajdonságok vagy a környezet alakító hatása határozza-e meg a személyiség fejlődését. Az „okkutatás” a régebbi szakirodalomban elsősorban az öröklést tartja a „magatartási zavarok” kiváltó tényezőjének. A bűncselekményeknél is a szülőktől öröklött genetikai faktorok hatását helyezik előtérbe. A XX. század eleje óta azonban a környezeti hatások és a központi idegrendszeri zavarok állnak előtérben, ez utóbbihoz még alkati tényezőket is soroltak. (LEMP, 1970.) A közelmúltban sok olyan értékelés történt, mely szerint a környezet alakító hatása a legfontosabb. A környezeti hatás szélsőséges túlbecsülésével szemben kiváló pedagógusok H. AEBLI, Th. LITT, W. SAUER) azt hangoztatják, hogy egyfelől az egyén adottságai, átöröklött tulajdonságai, másfelől a környezeti hatás és a nevelés szétválaszthatatlan kölcsönhatásban érvényesül. (EGGER, H. 1971.) MICHAEL ARGYLE „PSYCHOLOGY AND SOCIAL PROBLEMS” című könyvében vizsgálja a genetikai és fiziológiai faktorok hatásának szerepét a bűnözés kialakulásában és a bűncselekményekben: (1964) — Az ikerkutatások eredményei csak nagyon csekély genetikai hatást mutatnak.

Ennek a problémafelvetésnek az volt a célja, hogy a gyakorló pedagógusok figyelmét felhívja a gyermek- és ifjúságvédelem problémátörténetének néhány kérdésére.

Jelenlegi feladataink ezekhez kapcsolódnak, és fejlett társadalmi körülményeink között nyernek megoldást.

Gyermek- és ifjúságvédelmi törvényeink kijelölik aktuális feladatainkat, tendenciákat.

IRODALOM

- J. GREY, 1970. Munkavégzés és motiváció. (Journal of Paint Technology, 541. sz. — Valóság Kritika, XIV. 1971. 5. sz. 109. old.)
SZABÓ F., 1972. Állami gondozottak beszélnek. (Valóság, XV. 4. sz. 78—84. old.)
GYÖRGY J., 1972. Az antiszociális személyiség redukálásának útjai — különös tekintettel a fiatalokra. (Környezet és tevékenység. Pszichológiai Tanulmányok, XIII. 271—278. old. Akadémiai K.)

- EGGER, H., 1971. Gyermek és külvilág. Az első életévek jelentősége a gyermek fejlődésében. (Der Schweizerische Kindergarten. No 9. 395—407. p. — Külföldi Pedagógiai Figyelő 1972. (3. 226. old.)
- MARKOSZJAN, A., 1971. Az életkori fiziológia a pedagógusképzés rendszerében. (Szovetszkaja Pedagógika, No. 7. 75—81. p. — Külf. Ped. F. 1972. 1. 103. old.)
- GERÉB GY., 1970. Az iskola pszichés klímájáról. Tankönyvkiadó, Bp. 1972. GERÉB GY. — Modell-vizsgálatok a monoton munkavégzés néhány sajátosságának megállapítására. (Környezet és tevékenység. Pszichológiai Tanulmányok, XIII. 387—395. old.) 1972. Pszichológia. Tankönyvkiadó, Bp.
- MICHAEL ARGYLE, 1964. PSYCHOLOGY AND SOCIAL PROBLEMS. Chapter 5. Delinquency and crime. 59—73. Methuen. CO LTD. Országos Pedagógiai Könyvtár.
- Külföldi Pedagógiai Figyelő 6—7—8. sz. 1970.
- GULÁCSY É., 1972. Pestalozzi a modern gyermekvédelem megalapítója. Doktori Értekezés. (I—II—III. rész. Szegedi József Attila Tudományegyetem.) Kézirat.
- M. R. WALCH, 1952. Pestalozzi and the Pestalozzian Theory of Education; A critical study. The C. University of America Press Washington (76—112. old.): „Pestalozzi mint pszichológus” c. fejezet.
- A nehezen nevelhető gyermekek orvosi kezelése, pedagógiai gondozása. Nemzetközi Kongresszus. NSZK. 1958. — Szerk.: EBERMAIER, K.: 1959. Düsseldorf, August Bagel Verlag. — Magyar Pedagógia, Ismertetés. 1962. (491—494. old.)
- VECKÓ J., 1965. Gyermek- és ifjúságvédelem. Jegyzet. 162. l.

HORVÁTH DÉNES—PÁSZTOR ÁGNES

Tanárképző Főiskola, Pécs.

Az elemi formák bonyolultsága. Egy konkrét feladatsor feldolgozása közben felmerült problémák

ELSŐ MEGKÖZELÍTÉS

A henger mint elemi forma. Az elemi forma bonyolultsága.

Az általános iskolai rajzoktatás rendszerében mindig hangsúlyt kapott a két, elemi forma, a hasáb és a henger ábrázolása. A dolgozat a henger vonalas ábrázolása közben felmerült problémákat tárgyalja.

A henger vonalas ábrázolása esetén általában a két kontúralkotót, az alap- és fedőlapot kifejező vonalat használjuk. A rajzok elbírálásánál a fedőlapot és az alaplaptól kifejező görbe nagyságának változását, összehangoltságát vesszük figyelembe. Ezekkel az eszközökkel még nem fejezzük ki a henger szerkezetét, a palástot felépítő alkotók által adott lehetőségeket nem használjuk fel. Az alkotók végpontjaikon meghatározzák az alaplaptól és fedőlapot adó görbét, a vezérgörbét és viszont. Az eddigiekben csupán a görbék rajzával fejeztük ki az alkotók végpontjait. Pedig az alap- és fedőlap görbéjének jó összehangoltságát (a helyes rálátást, alálátást) az alkotókkal jobban értelmezhetjük, tehát a henger szerkezetét így közelíthetjük meg értelmesebben.

Amennyiben a kontúralkotókon belüli hengerpalást-tartományt több alkotóval határozzuk meg, a henger pontosabb téri szerkezetét, geometriáját írjuk le. A henger alap- és fedőlapjának záróvonala egyértelműen meghatározza a két síklapot. A palást térben elfordul és szabályos fordulatot leírva visszatér, tehát jóval bonyolultabb szerkezet, mint a két záró síklap. Ezért figyeljük a hengerpalástot felépítő alkotókat. (A felületet nem görbékkel írjuk le.)

A problémák bemutatása a feladatsor által

A feladatsorral kényszerhelyzetet teremtünk a hengerpalást körüljárására, az alkotók felhasználásával.

Két alkotó közti felület meghatározza a hengerpalást egy darabját. Tehát nem az alap- és fedőlap görbéjét kötjük össze egyenesekkel, hanem a hengerpalástot mint egészet, alkotók által meghatározott részfelületekként vizsgáljuk. A részfelületek forgatásával biztosítjuk a henger körüljárását.